

U
UNIVERSITAT DE BARCELONA
B

Imatge extreta de <https://psidesarrollo3equipo16.wikispaces.com/>

Sociologia de l'Educació

Educació i cultura: Socialització i agents implicats

**Núria Vallès, Santiago Eizaguerre,
Xavier Martínez, Marina Elias,
Fernando López, Josefina Recasens**

**GIDASRES, Grup d'Innovació
Docent**

Educació i cultura: Socialització i agents implicats

Autors:

Núria Vallès, Santiago Eizaguerre, Xavier Martínez, Elias Marina, Fernando López, Josefina Recasens

Departament de Teoria Sociològica, Filosofia del Dret i Metodologia de les Ciències Socials

Facultat de Formació del Professorat

Universitat de Barcelona

Juliol 2014

Paraules clau:

Socialització, cultura, normes, família, grup d'iguals, mitjans de comunicació.

Resum:

Aquest document presenta una aproximació a la cultura i procés de socialització, tot fent un repàs als agents, àmbits de socialització i les seves funcions. Es tracten aspectes com les normes, els rols i el control social com a elements claus en l'educació i la construcció de la identitat. D'aquesta manera s'explica el procés de socialització primària dins la família, les seves etapes i les diferents visions que tenen alguns autors S. Freud i G. H. Mead. S'expliquen els canvis sociodemogràfics, econòmics i estructurals han causat canvis en les famílies, tant funcionals com estructurals, posant en entredit la seva pròpia definició. S'aborden les desigualtats familiars i el com i perquè la família d'on un provingui incideix el rendiment escolar dels infants i joves. També es tracta el paper d'altres agents de socialització com són el grup d'iguals, els mitjans de comunicació i l'escola.

T'has preguntat alguna vegada...

- Com és que dins una mateixa societat tots més o menys ens entem? Per què sovint la majoria fem les mateixes coses?
- Com s'educa a una criatura des de la petita infància perquè sigui un membre més de la societat?
- Per què educar els infants avui dia sembla tan complicat?
- Com i perquè ha canviat el paper de la família?
- Fins a quin punt el tipus de família incideix en el desenvolupament i l'aprenentatge de l'infant? Com i per què?
- Quin és el paper que juguen els mitjans de comunicació i el grups d'iguals en la construcció de la identitat dels infants?

Per resoldre aquests dubtes i d'altres que t'hagis plantejat, comencem pel principi...

1. Cultura i procés de socialització

“Als infants d'una certa edat els apassiona la possibilitat de comprovar llur localització geogràfica en un mapa. Se'ls fa estrany que la vida de cada dia s'hagi desenvolupat en realitat tota ella dins una zona marcada per unes coordenades molt impersonals (i, per tant, poc familiars) sobre la superfície d'un mapa. Les exclamacions de l'infant, “Aquí visc jo!”, “Aquí és on vaig ser l'estiu passat!”, traïxen la sorpresa pel fet que el lloc de les vacances de l'estiu passat, un lloc que ha quedat gravat a la memòria per uns records tan absolutament personals com són ara la fidel amistat d'un gos, o una col·lecció clandestina de cucs, pugui tenir una latitud i una longitud concretes, determinades per una gent estranya que no té res a veure ni amb el gos, ni amb els cucs, ni amb un mateix” (Berger, 1995:87).

Aquesta capacitat de reconèixer-se o trobar-se en unes coordenades concebudes per uns estranys és allò que anomenem créixer i forma part del procés de socialització. L'infant va adoptant la visió del món dels grans i va identificant la seva existència amb la seva posició precisa en el mapa social, que condicionarà allò que pot fer a la vida i allò que en pot esperar. Però si bé és cert que cadascú de nosaltres és fruit del món social en el que viu i de les seves coordenades (el país on neix, on viu, el sexe, la classe social, la llengua que parla, els seus estudis, la religió o el poder adquisitiu), també és cert que la vida social respon a les característiques peculiars de l'espècie humana. Els individus no vivim isolats sinó que formem societats i compartim una cultura concreta. Precisament perquè totes les persones som éssers humans hi ha uns fets comuns compartits en totes les cultures humanes: en totes elles es fan eines, encenen foc, tenen un llenguatge, produeixen art i practiquen un ritual funerari.

L'ésser humà és un animal, forma part de la natura. Per tant, hem de tenir en compte els seus condicionants biològics per tal de comprendre la seva naturalesa. La realitat social de l'ésser humà i de la seva naturalesa ha estat un tema fonamental des dels inicis de la filosofia. Ja els primers filòsofs grecs, com Plató o Aristòtil, van considerar que l'essència de l'home¹ és la de ser un ésser

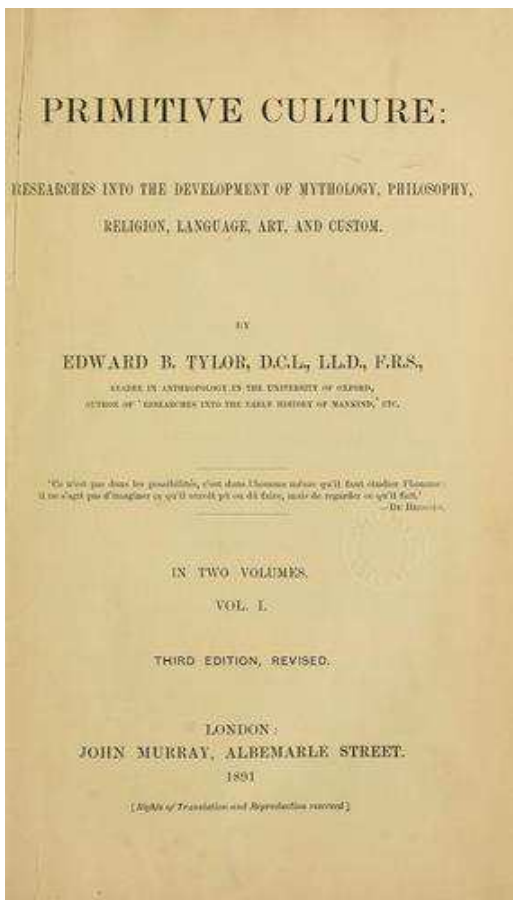
¹ Plató o Aristòtil, entre altres pensadors clàssics, no utilitzaven el terme “home” per referir-se als éssers humans en general, sinó que ho feien per referir-se només als “homes” i no a les “dones”. Per aquests filòsofs

social. Plató considerava que la natura havia fet l'èsser humà com el més dèbil dels animals i per això necessita necessàriament dels altres per subsistir. Aristòtil, en la mateixa línia, va ser el primer en parlar de l'home com a *zoon politikon*, és a dir, com un "animal polític". Per Aristòtil la societat és una exigència de la naturalesa humana.

Des dels seus inicis la nostra tradició filosòfica ha distingit entre cultura i natura, alhora que la relació entre ambdós conceptes ha propiciat nombrosos debats en diverses disciplines i des de diferents perspectives. L'expressió "*nature or nurture*"² encunyada per Francis Galton durant l'era victoriana representa l'antic (i encara vigent) debat respecte si les característiques físiques, les malalties, els trastorns del comportament, el rendiment escolar, etc. tenen un menor o major component d'origen innat (genètics, de naixement) o social-ambiental (segons el tipus d'educació, la classe social, la criança familiar, etc.). Curiosament, enlloc d'inclinar la balança cap a una o altra banda, sembla ser que alguns dels últims avenços científics realitzats des de la biologia genètica, concretament l'epigenètica, s'estan introduint nocions sobre com les nostres experiències poden marcar el nostre material genètic heredable d'una manera fins ara desconeguda, qüestionant la clàssica distinció entre natura i cultura.

Així, què és la cultura?

«La cultura, en sentido etnográfico amplio, es aquel todo complejo que incluye el conocimiento, las creencias, el arte, la moral, el derecho, las costumbres y cualesquiera otros hábitos y capacidades por el hombre en cuanto miembro de la sociedad». (Edward Tylor, 1891)

Els components que formen part de la cultura es poden subdividir en tres grans àmbits: món de les coses (integrat pels productes i els estris que s'usen en una determinada societat), món dels significats (conjunt de llenguatges i signes que s'utilitzen) i món de les normes (està constituït pels usos, les costums i les normes jurídiques que són acordades en una col·lectivitat).

Segons Berger i Luckmann (1972: 164-174), tal com expressen en el seu llibre "*La construcció social de la realitat*", la relació individu societat es basa en un triple procés:

- Exteriorització mitjançant el llenguatge i el treball dels productes humans.
- Objectivació d'aquests productes, que cobren així una vida relativament independent.
- Interiorització pel qual l'individu fa seus aquests productes.

les dones estaven molt més condicionades que els homes per la seva biologia femenina i els seus "fluïds", la qual cosa les convertia en éssers inferiors als homes, menys racionals que ells i, per tant, menys humanes.

² La traducció literal en català seria: "innat o adquirit"

La socialització, segons la defineixen Berger i Luckmann, és el procés ontogenètic (desenvolupament d'un individu d'una espècie) pel qual l'individu interioritza la societat, el món social entorn seu. Alhora que també es produeix un procés de filogènesi (desenvolupament corresponent d'una espècie). En aquest sentit, el **procés de socialització** comporta la interiorització de la cultura del grup social on viuen les persones, alhora que la societat i la cultura mateixa es van transformant.

Per a un infant la socialització és doncs el procés a través del qual aprèn com funciona el món i alhora construeix la seva pròpia identitat. Consisteix en reforços i influències incomputables que van configurant la personalitat dels individus a partir de la seva base biològica i genètica. Així, la socialització és el llarg i complicat procés, que dura tota la vida i mai es completa, d'aprendre a viure en societat. El procés dels humans d'esdevenir éssers socials pressuposa una sèrie de característiques humanes que la fan possible: plasticitat de la ment; capacitat d'aprenentatge social (imitació, comunicació i reforç); habilitat de comprendre la ment dels altres i el desig ineludible de pertànyer a un grup, aquest és el premi més gran que s'obté mitjançant el procés de socialització.

2.Fases i agències de socialització

En el procés de desenvolupament humà es donen dos fases en la socialització: la socialització primària i la secundària³.

La **socialització primària** es desenvolupa bàsicament a la família, aquesta institució marcarà fortament l'estructura de la personalitat, la ideologia i les formes de relació social dels individus segons Berger i Luckmann (1972: 164-174) té les següents característiques:

- S'efectua en un ambient d'enorme càrrega emocional.
- La interiorització es realitza quan hi ha una identificació amb els altres significants⁴.
- Els infants accepten els rols i actituds dels altres significants (els interioritzen). Amb la interiorització és capaç d'identificar-se a si mateix. El jo és una entitat reflectida perquè reflecteix les actituds que primerament es veuen en els altres. No és un procés mecànic sinó dialèctic entre l'auto-identificació i la identificació que fan els altres.
- La socialització crea en la consciència de l'infant una abstracció progressiva que va des dels rols i actituds específiques a les generals.

En els primers anys de la socialització primària l'infant aprèn el seu propi rol i d'altres rols socials a través del joc i la relació amb els altres significatius. Així a partir del joc simbòlic⁵, que té un paper clau en el seu desenvolupament i, que els infants experimenten entre els 2 i els 6 anys aprenen a

³ Altres autors també inclouen la socialització terciària o resocialització, que consisteix en transformacions en les experiències que són subjectivament percebudes com a *ruptures* totals. Institucions totals, en paraules de Goffman (1972), aquestes serien les presons, els manicomis, o els exèrcits, les sectes, totes elles són institucions que resocialitzen. Altres exemples d'agències de resocialització són aquells centres que amb alta disciplina reeduquen als nois i les noies enganxats a internet.

⁴ Persones de l'entorn que són significatives pels infants (pares, avis, tutors, germans...).

⁵ Definició: aprenentatge que l'infant fa en el moment d'imitar els rols dels adults mentre juga.

'fer' altres papers com per exemple d'alumnes en contrast amb el que és 'fer' de fills/es. Més endavant s'adonen que aquests rols estan en relació amb tot allò que la societat espera d'ells. Descobren "l'altre generalitzat", l'infant comprova que allò que transmeten els del nostre voltant també és compartit per la resta de la societat. Per exemple, no és només la mare que espera que sigui bon infant digui sempre la veritat, la societat en general n'espera el mateix: és el que "s'ha de fer", s'interioritza com a norma moral.

Socialització: fases

- Primària:
 - Primer l'infant aprèn el seu propi rol i d'altres rols socials a través del joc. En interacció amb "altres significatius", amb qui té una relació íntima.
 - Després s'adona que aquests rols estan en relació amb tot allò que la societat espera d'ell. Descobreix "l'altre generalitzat".
- Secundària:
 - A partir de la pre-adolescència s'aprèn a adquirir rols successius. També en interacció amb d'altres.
 - Permet més distància emocional, tot i que de vegades sí que hi ha molta implicació.

Segons Mead (1968) en la socialització primària també s'aprenen els fonaments lingüístics, cognitius i normatius per viure en societat. Així, societat, identitat i realitat s'interioritzen en el mateix procés que correspon amb la adquisició del llenguatge. Aquests aprenentatges s'aprenen com un ordre natural, en aquest sentit es **naturalitza** tot allò que ens envolta i el que s'aparta d'això és considerat com a "no normal" o "no natural". En aquest període els lligams emocionals són fonamentals, per això, la família n'és l'agent principal. Dins de la socialització, la doble descoberta de la societat i del jo és constant, són les dues cares de la mateixa moneda.

La primària és la fase més important perquè l'individu no pot triar entre altres significants i interioritza sense opció l'altre generalitzat, és a dir el que hi ha en comú en les expectatives i exigències de tots els altres significants. La interiorització de l'altre generalitzat marca la fi de la socialització primària. És a dir, quan són els infants mateixos els que entenen les normes, costums i pautes compartides i que comencen a regir-se per les normes que els adults els hi han ensenyat. Un exemple el podem trobar quan els infants renyen els ninots amb les normes que han après dels adults.

Al voltant dels 5 anys, les nenes i els nens es converteixen en agents autònoms, desenvolupen autoconsciència i aprenen a distingir el jo individualista (i sovint egoista) del jo social (amb les normes i valors incorporats)⁶ del mi. Una etapa posterior comença als 8-9 anys. En aquesta edat s'inicia la participació en els jocs organitzats. Es comença a comprendre els valors i la moralitat, s'entenen les regles i s'aprèn a captar "l'altre generalitzat".

La socialització secundària s'inicia fora de l'àmbit de la família i dura la resta de la vida. Es defineix la socialització secundària com qualsevol procés que indueix a l'individu ja socialitzat a nous sectors del món objectiu de la seva societat. Les principals institucions i agències de la

⁶ Segons Mead seria la diferència entre el jo i el mi. Sovint quan parlem internament ens adonem que contraposem allò que voldríem fer (jo) i el què hauríem de fer (mi).

socialització secundària on es produeix aquest procés són: l'escola, el grup d'iguals, la feina, els mitjans de comunicació, les associacions, els grups religiosos, etc.

Alguns matisos...

Heu pogut llegir un resum sobre la visió més acceptada del què és la socialització (en base a les idees de G.H. Mead, traslladades a la sociologia per A. Giddens (1991) i Berger i Luckmman, sense estendre més el text cal dir que altres autors i corrents han desenvolupat el concepte de socialització des d'un punt de vista diferent.

- De de la perspectiva **funcionalista**, la socialització és una qüestió de determinació i continuïtat social: la societat es preserva i es reproduïx a sí mateixa fent “encaixar” els individus als seus rols socials predefinitos. Per tant, és difícil que hi tingui cabuda el canvi social i la varietat individual.
- Segons Sigmund Freud, pare de la **psicoanàlisi** i influent al desenvolupament de la sociologia, desenvolupà la teoria del substrat inconscient de la personalitat, on separava el creixement de l'infant en diverses fases i estructurà la forma d'operar de la ment en tres parts: l'allò, el jo i el superjò. L'allò és fonamenta en la part més instintiva de l'esser humà, representa les pulsions internes de les persones, seria també el generador del pensament i del comportament dels humans. El superjò seria el conjunt normatiu i la moralitat que els individus integren en el procés social, tindria un efecte repressor sobre els instints humans i els desitjos. El jo es situa entre l'allò i el superjò, tracta de conciliar els mecanismes més instintius de supervivència i de plaer amb les creences ètiques, haurà d'equilibrar les tendències interiors amb el món exterior.
- Finalment, visions més recents consideren que les relacions de poder i desigualtat influeixen en la socialització. En aquest sentit el procés de socialització juga un paper en la **reproducció cultural i social**, per tant valors, idees i activitats que es transmeten mantenen les relacions de classe, de gènere entre altres i contribueixen a perpetuar les desigualtats i les ideologies que surgen de tals relacions.

Freqüentment al llarg de la vida es produeixen contradiccions en els processos de socialització, és a dir que allò que s'apren a la família pot entrar en contradicció amb el què es diu a l'escola o al grup d'iguals. En societats complexes com la nostra aquestes situacions cada vegada són més freqüents, en diferents àmbits es poden transmetre idees, codis i conductes diferents que poden conviure i s'interrelacionen, situacions que enriqueixen la vida dels infants i alhora poden crear dificultats tant en el procés de socialització, com en els mateixos infants que intenten captar com funciona el món i reben versions diverses (Coloma, 1993).

En les societats tradicionals, la tradició constitueix una mena de consens normatiu. En la socialització dels nostres avis, en general no hi havia gaire debat sobre com havia de ser la “bona educació”. En generacions passades el monopoli tradicional de l'església catòlica legitimava bona part de les normes que eren majoritàriament compartides per tots. En aquest sentit podem parlar de certa uniformitat de les normes, que són també inculcades i controlades per tots antigament era més freqüent que no pas ara que un avi en un parc renyés un nen que no s'estés comportant bé, per exemple. En canvi, avui dia és més difícil que això passi (Meil, 2006, 2011).

Seguint Cardús (2000) com que ja no vivim en una societat tradicional, es produeix un **trencament de les formes unitàries de socialització**. Procés que pot ser explicat per la major circulació freqüent i intensa de la població; per contactes amb d'altres cultures i models de vida (mitjans de comunicació de masses, viatges i migracions) i pel procés laïcització de la societat.

La conseqüència de la diversificació dels agents i dels missatges socialitzadors és que les normes tenen versions diferents, arribem així a la **diversitat de la norma**. És a dir, que la socialització se'ns complica encara més ja que no només hi ha divergències en el qui i com s'educa a un infant sinó també en el què ha d'aprendre. Així, davant de la multiplicitat de versions de la norma, sorgeix el dubte de quina és la bona, i en moltes ocasions és discutible qui té la raó. Pediatres, mestres, amics, familiars... diferents agents de socialització expressaran davant del mateix cas opinions sovint contradictòries. Des de l'al·letament infantil fins a l'edat que un nen ha de tenir un mòbil poden ser fonts de debat i també de conflicte entre tots els agents socialitzadors. I més encara quan l'infant capta aquesta diversitat i és capaç de donar la seva pròpia opinió o de confrontar les diverses visions sobre una norma. El risc rau en caure en el relativisme i pensar que qualsevol opinió és justificable i argumentable. Aquesta podria ser una de les explicacions clau per entendre perquè avui dia sembla tan complicat educar a un infant, o del perquè de la pèrdua d'autoritat de pares i mestres.

D'aquí podria sorgir una de les raons possibles que permeten explicar perquè tenim tota la sensació que educar als infants avui dia es tan complicat. Altres autors desenvolupen idees que es poden complementar a aquesta. Per exemple, Collet (2011) comenta que algunes famílies tendeixen a desenvolupar la socialització terciària (trencament de les normes establertes i desenvolupament del propi jo sense coaccions socials) i s'obliden de la primària, en aquest sentit és com si es centressin en l'autonomia dels infants tot oblidant els fonaments inicials.

Canvis en el procés de socialització

	Societats tradicional s	Societats modernes	Exemple:
Què es transmet als infants	Uniformitat normes	Diversitat de la norma	Tan sols fa un parell de generacions estava clar que les infants de 6 anys no podien menjar amb les mans, avui dia n'hi ha alguns que defensen el mateix, altres que pensen que pot ser una manera d'experimentar, que ell mateix ja trobarà el moment per canviar a menjar amb coberts...
Com es transmet als infants	Unidireccionalitat de les normes	Trencament de formes unitàries de socialització	Tan sols fa un parell de generacions estava clar que eren els adults (sobretot pares i mestres) que ensenyaven, avui dia la incidència de mitjans de comunicació i grup d'iguals sovint té més pes que els propis pares.

3. Socialització i control social

Si la socialització és el procés mitjanant el qual l'individu incorpora la societat i per tant les seves normes, el **control social** és el mecanisme que els grups socials posen en marxa per reprimir, sancionar i/o corregir les conductes desviades que no s'ajusten a la norma. Per tant, es podria dir que quan la socialització inicial falla apareixen els mecanismes de control social per reconduir a l'individu. Aquests mecanismes ajuden a que la socialització sigui més completa i les normes quedin introduïdes de manera clara.

Els controls més forts són els que s'exerceixen en els grups primaris on es produeixen uns coneixements personals que comparteixen sentiments de lleialtat, aquests són els més forts, els que donen més resultats.

Els mecanismes més utilitzats en el control social són:

- ❖ Persuasió, té la finalitat de canviar les actituds a partir de discursos verbals, el seu èxit es basa en voler sentir-se acceptat.
- ❖ Ridiculització, utilitzada sovint entre infants i adolescents ja que són molt sensibles al ridícul.
- ❖ Murmuració, estratègia habitual en les comunitats petites.
- ❖ L'oprobri o deshonor públic,
- ❖ Ostracisme, comú entre els infants ('ja no t'estic amic') i les comunitats molt tancades.

Cal dir que a mesura que una societat es més pacífica, creixen els mecanismes alternatius a la violència (en societats democràtiques existeixen per exemple la policia o la pena de mort).

Fins aquí, sembla que la vida social s'aguanti gràcies a un gegantí aparell repressor, que va des de la policia, als amics, passant pel companys de feina i del metro. I en certa manera és així. Vivim a matrix? Potser sí, però és que tots som matrix. No hi ha ningú a fora movent els fils.

En general el control s'accepta, normalment volem fer justament allò que s'espera que fem. Les normes que s'aprenen i interioritzen en el procés vital són les que

constitueixen el procés de socialització (Foucault, 1991).

4. Procés d'institucionalització i rols socials

Segons Arnold Gehlen (1987), una institució és un «òrgan regulador, que canalitza les accions humanes de forma molt similar a com els instints canalitzen la conducta animal. És a dir, que les institucions proporcionen mecanismes i maneres de fer mitjançant les quals la conducta humana esdevé modelada, pautada, i es veu obligada a anar per uns canals o a seguir unes pautes que la societat considera desitjables. El truc o l'estratagema consisteix a fer-li veure a l'individu que aquests canals o pautes són els únics possibles».

En aquest sentit, les institucions es poden considerar com un conjunt de normes que es caracteritzen per l'*externalitat* (són experimentades como si fossin una realitat externa), l'*objectivitat* (experimentades com si fossin coses), la *coherció* (dotades d'una força imperativa i

coercitiva), i per l'*autoritat moral* (el seu funcionament i els patrons de comportament que se'n deriven es converteixen en fets carregats d'autoritat i valor moral: «han de ser així»).

La construcció social de les institucions prova de solucionar els problemes que poden comportar els nostres instints i mira d'organitzar la societat tot canalitzant les accions humanes. Cal dir que sovint és diferent la forma que pren una institució en una societat o en una altra, i a més evoluciona al llarg del temps. Per exemple el matrimoni, és una institució que organitza socialment les necessitats naturals de mantenir relacions sexuals i l'impuls de reproducció (tot evitant el problema de l'incest). Aquesta organització cristal·litza en un costum, on a més s'hi construeixen creences i tabús. I finalment s'hi codifiquen lleis al voltant arribant així al desenvolupament total de la institució. Finalment l'individu pensa que són inevitables, els únics possibles, impensables alternatives per ell mateix. Així, el matrimoni poligàmic genera rebuig en societats que no el practiquen.

Com a conclusió podem dir que el procés de institucionalització és el procés històric acumulatiu de creació de restriccions normatives, morals, socials i legals, que obliguen a actuar d'una determinada manera i alhora faciliten la vida col·lectiva als membres d'una societat ja que resolen situacions conflictives. Aquestes normes poden ser **explícites**, és a dir, que estan regulades (normalment per escrit) i el seu incompliment suposa un procés d'enfrontament o sanció sovint formal. Les normes **implícites**, en canvi, formen part de la cultura d'una comunitat. El seu compliment acostuma a produir-se d'una manera inconscient i en ocasions, fins i tot, imposada.

Les institucions tenen una estructura i, així, posicions. Cada posició porta associada un rol, que implica una determinada manera de comportar-se, pensar i sentir adient per a aquell rol. Per tant el concepte de rol explica clarament el procés d'interiorització de les normes, el procés de socialització.

Es defineix el **rol** com la resposta tipificada a una situació igualment tipificada (Goffman, 1974), seria, doncs la resposta tipificada a unes expectatives dels altres. Expectatives que són diferents segons el rol, la posició o status, que un individu exerceix en una institució. Paral·lament a l'evolució de les institucions, els rols també són dinàmics i es construeixen i es modifiquen històricament, els rols de gènere són un cas clar.

La paraula rol ve del teatre i de la metàfora clàssica, seria similar al sentit de màscara que en grec clàssic vol dir teatre. Un rol és un paper que s'interpreta. Un menú de comportaments en resposta a una determinada posició en una situació social. El rol regula (encara que no determina, som "actors" vius!) el comportament, però també les emocions. Encara que la llarga, normalment, la representació d'aquest rol no ens genera incomoditat, ja que ens acabem convertint en allò que representem. Fer de mestre que el primer dia pot crear certa incomoditat perquè un no s'ho acaba de creure del tot, pel reconeixement que alumnes i comunitat ofereixen, finalment un desenvolupa el paper sense sensació d'impostació, amb naturalitat, i s'acaba sentint mestre, passant de fer de mestre a ser mestre i sentint que ho és.

4.1. Què és la família avui?

La socialització primària es desenvolupa bàsicament a la família, aquesta institució marcarà fortament l'estructura de la personalitat, la ideologia i les formes de relació social dels individus.

És molt difícil la definició ja que la família com qualsevol altra institució humana, ha sigut construïda socialment i està subjecta a canvi. Com que la nostra situació actual és dinàmica i canviant és molt difícil la definició. Alguns (Alberdi, 1999) defineixen la família com “dos o més persones unides per l’afecte, el matrimoni o la filiació, que viuen juntes, posen en comú els recursos econòmics i consumeixen conjuntament una sèrie de béns en la seva vida quotidiana”. Però, aquesta definició no exclou que un infant pugui considerar la seva família el pare i la mare, malgrat que visquin separats, com tampoc inclou les famílies reconstituïdes. Així, a mesura que la diversitat familiar augmenta se’ns plantegen almenys dues evidències. Per una banda, que «fer família» avui és una acció molt més reflexiva que en el passat, quan els camins que calia seguir estaven molt més definits. Per altra banda, que ens cal una visió més pragmàtica i oberta quan pensem sobre què és família. De fet, la praxi i la reflexió sobre els vincles i compromisos afectius i familiars que anem establint ens porten a considerar cada vegada més com a família aquelles persones que l’infant, o l’adult, anomena i considera com a tals (Brullet, 2012).

El sistema familiar occidental basat en relacions de tipus patriarcal mostra una crisi en profunditat. Aquest sistema ha estat construït sobre tres idees normatives bàsiques que procedeixen de la nostra tradició judeocristiana. La primera norma és que la família comença amb una aliança matrimonial i és després que vénen els fills; la segona és que la màxima autoritat dins la família és la del marit i pare; i la tercera és que homes i dones han de tenir papers diferents dins el grup domèstic per la divisió sexual del treball (Brullet i Torrabadella, 2004).

Però...

Tot i que el discurs de la igualtat augmenta, segons l’estudi de la Fundació Bofill sobre el Panel de Desigualtats socials de Catalunya (PaD 2001-2011), el temps de treball remunerat és bàsicament masculí: el 71% d’homes treballa a jornada completa mentre que només ho fan un 46% de dones. Encara avui el treball domèstic i familiar és essencialment femení: el 19% de les dones renuncia al treball remunerat per tenir cura de la família. Les llars on hi ha un repartiment de rols igualitari, el 10% de les llars catalanes, hi ha una dona amb estudis universitaris.

La crisi del sistema occidental de família no implica que hagin desaparegut els estereotips sobre ‘la bona família’, sinó que contràriament estem constatant respostes molt reactives i negatives davant dels canvis.

Fins fa ben poc en el món occidental les relacions d’aliança, de filiació i d’afinitat estaven ben definides des d’un codi de família obertament patriarcal. Per exemple, un infant fora del matrimoni era un infant il·legítim a qui la mare no podia transmetre el seu nom de família; les mares solteres eren fortament estigmatitzades; les dones i els infants no eren subjectes de drets propis. Tenir un pare significava tenir un lloc a la societat. Però el dret de família a Espanya i Catalunya va començar a canviar de manera substantiva a partir de la Constitució de 1978 i la subsegüent modificació del Codi civil per la llei 11/1981 (de modificació del codi civil en matèria de filiació, patria potestat i règim econòmic del matrimoni). Amb la democràcia, es va incorporar la defensa de la igualtat entre home i dona i la idea d’igualtat de drets entre tots els fills, amb independència de les situacions civils o les relacions personals entre els seus progenitors. En canvi, avui una mare sola pot tenir un fill (reproducció assistida), posar-li un nom i incloure’l a la genealogia. A més, a Espanya des de fa pocs anys s’han legalitzat les parelles homoparentals i poden tenir fills.⁷

⁷ Famílies amb una parella d’adults del mateix sexe també anomenades famílies homo-parentals. Aquestes

Segons Luis Roussel (del Campo, 1991) existeixen avui encara 4 tipus de famílies, encara que les tradicionals es van perdent i apareixen amb força les famílies de model de fusió i sobretot el de associació.

Model Tradicional	Model d'Aliança
Família tradicional	Família més democràtica
Societats pre-industrials	Societats industrials avançades
Matrimoni arreglat o de conveniència. Indissoluble	Matrimoni d'afinitat, per elecció. Contempla divorci i separació, però, com un greu problema.
Finalitat instrumental: econòmiques (dot)	Finalitat expressiva: realització personal. Afecte.
Normes autoritàries i divisió estricta de rols (res a negociar)	Normes més democràtiques
Família extensa	Predomini de la família nuclear
Regles de l'exterior	Més llibertat de normes

Model de Fusió	Model d'Aliança
Es fonamenta en la solidaritat afectiva	El casar-se no és indispensable
El pes institucional gairebé no es nota	No hi ha diferència entre possibles fills nascuts en o fora del matrimoni
Redueix l'autoritat del marit	La ruptura no és un fet insòlit
El fet legal és protocol de poca importància	Es fuig de l'exaltació amorosa (matrimoni de raó)
La unió només dura mentre hi ha amor	La separació és un trauma menor
No hi ha l'element religiós	No hi ha l'element religiós

En les societats modernes una part de la identitat es construeix en la família, aquesta identitat cada vegada és més inestable i un nombre considerable de nens viuen la separació dels pares.

parelles poden contraure matrimoni gràcies a la Llei 13/2005, d'1 de juliol, per la qual es modifica el Codi civil en matèria de dret a contraure matrimoni.

4.2. Canvis relacionats amb la família

Les famílies evolucionen al llarg del temps i cada membre té una posició pròpia dins la família, de manera que els fills grans viuen una configuració diferent que els petits, o les nenes dels nens.

En les famílies actuals hi han una sèrie de canvis estructurals, funcionals i sociodemogràfics (Brullet, 2012). A nivell dels **funcionals** si abans la majoria de responsabilitats eren exclusives de la família, ara hi ha una pèrdua de competències en l'educació dels infants i intervenen altres agents enculturadors. Les funcions bàsiques que queden a les famílies són el consum i la criança.

La principal funció de la família és la socialització dels infants i joves però en la nostra societat, a més, té altres funcions com la regulació a l'accés sexual, la cooperació econòmica, l'afectivitat, l'organització de la residència i el control social, entre d'altres. Tanmateix, l'estructura de la família és diferent en cada societat i és canviant

al llarg del temps. De fet, la família és una comunitat social en constant moviment d'adaptació als nous temps i a les noves circumstàncies que marquen els canvis econòmics, polítics, legislatius, etc. L'actual allargament de l'esperança de vida comporta, ara més que mai, que un mateix individu transcorri per diferents models familiars durant el seu cicle vital.

El mal sentiment de les famílies per no passar prou hores unida, per separar-se, per a no poder donar als fills tot el què volen pot ser un discurs d'enyorança a la família patriarcal, la família que es mantenia unida a qualsevol preu. La família tradicional projectava la felicitat en un model de vida en comú, de vegades oblidant la pròpia individualitat. De la parella per a sempre s'ha passat a un seguit de monogàmies successives.

Famílies Monoparentals

Cal assenyalar que aquestes famílies tenen més risc de viure situacions de pobresa i exclusió social. Les anàlisis de les dades europees suggereixen que el benestar dels infants i adults que viuen en llars monoparentals depèn en gran manera de com els governs de cada país enfoquen aquesta problemàtica i de com i fins a quin punt es pretenen salvar les bretxes entre les estructures socials emergents i les disposicions en vigor dels Estats de benestar. El desajust entre els canvis en el camp de l'organització familiar i una reforma molt limitada dels sistemes de benestar com a resposta a aquest desafiament és una de les principals raons de l'increment i de la persistència de la pobresa infantil.

L'escàs nivell de prestacions i serveis destinats a les famílies perjudica més les famílies vulnerables –com és el cas de les monoparentals– que altres unitats familiars i constitueix un dels factors que es troben associats als elevats nivells de pobresa infantil. Aquesta estratègia de lluita contra la pobresa als països mediterranis té uns resultats limitats i insatisfactoris, ja que els països on hi ha uns percentatges més grans d'estructures familiars complexes són aquells en què es donen nivells superiors de pobresa. Una de les raons que vinculen famílies monoparentals amb risc d'exclusió social i pobresa és que el fet de ser un sol membre augmenta la probabilitat que hi hagi menys oportunitats pels fills, tant pel fet de dependre d'un sol sou com perquè el capital social i cultural familiar només depèn d'un dels membres.

Qualsevol interacció amb les famílies ha de concebre que la concepció de família i parella és totalment canviant. Per exemple, per un infant el seu pare biològic no és en ocasions el que ell concep com a pare, pot ser la parella actual de la mare o la exparella. Això no vol dir que els llaços familiars hagin perdut força sinó que simplement són diferents.

També en poques dècades hi han hagut canvis **sociodemogràfics**. Alguns lligats als nous espais de relació que porta el desenvolupament de la urbanització, amb conseqüències destacables en la disminució dels espais de relació informals (el joc al carrer es substitueix per extraescolars o pantalles –televisió, videojocs i internet-). Paral·lelament s’ha donat una transformació del rol de la dona i cada vegada més la seva autonomia augmenta. També el fet de l’emancipació tardana dels joves per les dificultats en accedir al mercat de treball i la vivenda, ha provocat que la mitjana de sortida gairebé arribi a prop dels trenta anys d’edat. La interrelació d’aquests canvis socials ha portat a un allargament de l’edat de la primera maternitat (edat mitjana 32 anys) i un clar descens de la natalitat, que ha fet que de les antigues famílies extenses, en la qual convivia més de dues generacions amb un elevat nombre de membres s’hagi passat a les famílies nuclears amb molt pocs individus (taxa de fecunditat femenina a Catalunya al voltant de 1.4 fills per dona).

Les **estructures** familiars, cada vegada més, estan evolucionant a una diversitat de tipologies. Si fins fa poc la família nuclear constituïda per una mare i un pare amb fills era molt dominant, ara les altres famílies ocupen un lloc significatiu. Les principals famílies que s’afegeixen a la família nuclear típica són: les famílies reconstituïdes, aquelles formades per grups familiars d’anteriors unions; les famílies monoparentals; les famílies formades arran de la cohabitació (parelles de fet); famílies amb una parella d’adults del mateix sexe també anomenades famílies homo-parentals.

Però no totes les llars són familiars ja que hi poden haver llars unipersonals, amb persones sense relació de parentesc (pis d’estudiants, per exemple), llar amb persones amb relació (parella sense fills o amb fills que s’hagin emancipat) etc.

Algunes dades estadístiques per situar-nos.

Segons l'Institut d'Estadística de Catalunya: IDESCAT

Entre els 25 i els 29 anys la meitat dels joves catalans encara viu a la casa dels pares, als 34 anys una tercera part.

El nombre de matrimonis registrats a Catalunya el 2012 va ser un 3,1% més que el 2011, cosa que trenca la tendència de disminució de casaments iniciada el 2009.

Els matrimonis homosexuals suposen el 3,4% del total, és a dir, 908 parelles es van casar el 2012, un 4,3% menys que en l'any anterior, mentre que els matrimonis de diferent sexe han crescut un 3,4%.

L'edat dels que es casen va augmentar el 2012, especialment en les dones, que es casen amb 32,1 anys de mitjana, mentre que els homes ho fan als 33,3 anys.

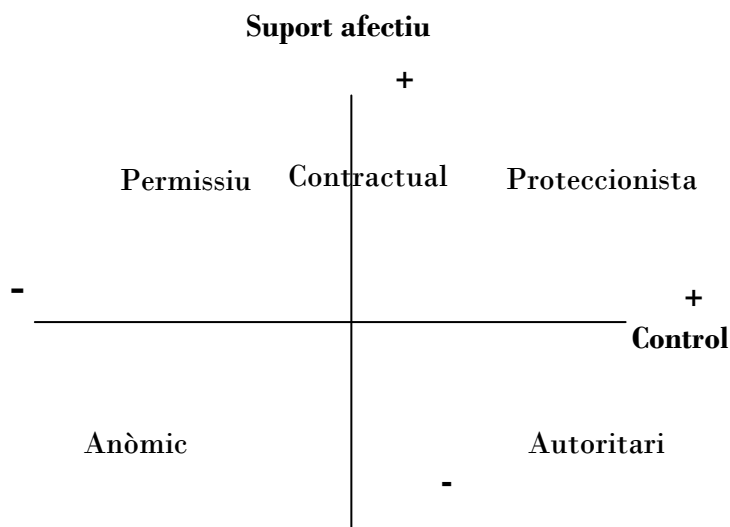
El 71,5% dels matrimonis de diferent sexe són entre solters i el 28,% són segones i posteriors núpcies resultat d'un procés de divorci o viudetat, dels quals destaca que els viudots i divorciats es casen més que dones amb la mateixa situació.

Per tercer any consecutiu el 2012, es va reduir el nombre de matrimonis amb un o dos consorts estrangers en un 10% i van suposar el 19% del total -amb un cònjuge estranger- i el 5% -amb les dues persones-, mentre que els matrimonis espanyols han augmentat un 8,4% i suposen el 76% del conjunt.

L'any 2012, el nombre de naixements registrats a Catalunya va ser de 77.098, un 4,7% menys que un any enrere. Aquesta disminució s'explica per l'evolució de la població femenina entre 15 i 49 anys, que s'ha reduït en 21.685 dones entre el 2011 i el 2012.

I es pot trobar més informació a l'**Informe sobre Infància a Catalunya 2012-2013** de la UNICEF: http://www.unicef.es/sites/www.unicef.es/files/Infancia_a_Catalunya_2012-2013.pdf

A més de les diferències que hi ha entre una família i altra pels elements esmentats, una altra característica important que descriu el tipus de família és el suport afectiu que es dóna en el seu si i el control que s'exerceix front els fills. Assenyalem en un quadre la diferenciació resultant segons les diferents variables siguin més forts o més febles (Muisitu i Cava, 2001).

Taula 1. Resum definició i efectes dels estils de socialització familiar

Permissiu: (+ suport af. i - control)	Proteccionista: (+ suport af. i - control)	Contractual: (+ suport af. i - control)	Autoritari: (-baix suport af. i + control)	Anòmic (- suport af. i - control)
<p>Distància pares/fills reduïda. Freqüent comunicació amb l'infant. Foment del diàleg íntim i de la seva expressivitat. Ús freqüent de reforços positius. Paper clau de l'autoregulació i motivació del nen.</p>			<p>Elevada distància entre pares i fills. Poca comunicació pares/fills. Poc diàleg i poca importància atribuïda a l'expressivitat de l'infant.</p>	
<p>Poc control de les normes establertes. S'avantposa la pau familiar al conflicte de compliment de la norma.</p>	<p>Control fort dels altres agents de socialització. Malgrat que es raona l'establiment de normes, es concedeix molta importància a la conformitat del nen a aquestes normes i se'n controla el seu compliment. L'exercici dels rols en aquestes famílies és molt posicional.</p>	<p>Es controla l'acompliment de les normes establertes, però, si es considera que cal, es renegocien aquestes normes amb l'infant. Els rols dels progenitors es troben relativament desdibuixats.</p>	<p>Imposició de normes. Importància atribuïda a l'obediència i la disciplina. Alt control del compliment de les normes establertes. Rols posicionals.</p>	<p>Poca implicació amb el fill. - Es controlen les normes establertes de forma arbitrària (i per tant els càstigs i sancions també ho són), o bé hi ha tan poca comunicació a la família que no sorgeixen conflictes. - Excés de responsabilitat i d'independència concedida als fills (tant en aspectes materials com afectius).</p>
<p>Efectes: Com que hi ha molt suport, els infants desenvolupen habilitats comunicatives generals i específiques per expressar aspectes emocionals i de motivació.</p>			<p>Acaten les normes.</p>	
<p>Riscos: Petits 'tirans moderns'. Nens centrats en les seves pròpies necessitats, escaqueig de normes, poca</p>	<p>Riscos: No surten de l'ou. Els costa entendre les normes en altres contextos.</p>	<p>Riscos:Tot es pot pactar?</p>	<p>Riscos: Submissió o rebel·lia, ressentiment.</p>	<p>Riscos: Desorientació i problemes psicològics (baixa autoconfiança, poques habilitats</p>

responsabilitat, autocontrol i disciplina.				socials i capacitat de resolució de conflictes, etc.).
--	--	--	--	--

Suport afectiu: distància pares/fills, quantitat i qualitat de la comunicació, foment de l'expressivitat de l'infant (desigs, necessitats, pròpia personalitat), i l'ús de més o menys reforços positius. **Control:** control de les normes establertes i també com s'estableixen i renegocien.

4.3. Desigualtats socials en les famílies

En dècades passades, quan es preguntava de què depenia l'èxit escolar als mestres i la població en general, pensaven majoritàriament, que tot era una qüestió d'intel·ligència. A l'actualitat quan es pregunta la mateixa qüestió, en la seva major part es pensa que és una qüestió on influeix molt la família i l'entorn. El rendiment escolar és un tema complex on influeixen moltes variables i simplificar afirmant que és un problema de "família" desdibuixa i impedeix conèixer les raons de fons de les diferències en l'adaptació de l'alumnat a l'escola.

L'argument que s'utilitza des de la sociologia de l'educació és que determinades característiques de l'escola, de la família i del propi l'infant poden augmentar o reduir les probabilitats d'èxit escolar. Evidentment, algunes d'aquestes característiques estan relacionades amb la classe social a la qual pertany la família.

Recollim les aportacions d'alguns autors sobre la influència de la família en relació al rendiment escolar. Segons J. Taberner (2003) les principals característiques de les famílies que incideixen en el rendiment i en la continuació d'estudis són: la classe social, el grup professional i el capital cultural. Aquests factors estan determinats pels recursos econòmics, els recursos culturals, l'orientació en el sistema educatiu i el nivell d'aspiracions.

Els estils de socialització influeixen també en el rendiment escolar, els factors més significatius serien: la valoració positiva de la relació acadèmia-cultura; la capacitat d'esforç; la disciplina i la motivació interioritzada. E. Martín Criado i altres (2000) van realitzar un estudi sobre la educació a les classes més desfavorides, i van identificar una sèrie de factors que, relacionats amb estils de socialització familiar, afectaven el rendiment escolar dels fills. Al quadre de la dreta en trobem un resum:

Família i rendiment escolar

Afavoreixen el rendiment

- Delegar responsabilitats en els fills => capacitat d'autocontrol, autocontenció i responsabilitat.
- Concordeja entre les pràctiques educatives dels diferents agents de socialització.
- Identificacions i pràctiques familiars de cultura escrita:
 - 1. Organització del temps que desenvolupa capacitat de previsió i càlcul.
 - 2. Relació reflexiva amb el llenguatge.
 - 3. Ordenació d'idees.
 - 4. Facilitació de la lectoescriptura.
- Disponibilitat de temps dels pares.
- Manteniment de l'ús de sancions i control de les normes.

Impedeixen l'èxit escolar:

- Es viu l'educació com un procés problemàtic de disciplinament que anul·la la possibilitat d'espavilar-se en les xarxes de sociabilitat adulta
- Divergència entre els diferents agents de socialització.
- Aixecar els càstigs imposats.

Compensació:

- Pràctiques culturals en famílies de baix nivell cultural
- Suport famílies poc capital social (d'origen o per pèrdua)

5.4.Família i reproducció social

Dos teòrics clàssics fonamentals per comprendre les desigualtats en l'assoliment acadèmic segons nivell socioeconòmic familiar i per tant la seva incidència en la reproducció social són Bourdieu i Bernstein.

Bourdieu (1988), sota la perspectiva de la teoria de la reproducció, separa entre el cultural objectivat (béns culturals i recursos invertits en educació i cultura), el capital cultural incorporat (les formes de parlar i comportar-se, modals i costums, estils de vida, etc. resumit en el concepte d'habitus) i el capital cultural institucionalitzat (que acredita el sistema d'ensenyament mitjançant els títols que emet). Així les classes amb capital cultural objectivat i incorporat més elevat aconseguen que els seus fills també aconseguixin un major capital cultural insitucionalitzat ja que tant els béns culturals com l'habitus⁸ desenvolupat pels infants a classe és més ben valorat pels mestres i això els ajuda a progressar millor. D'aquesta manera el procés de reproducció social es desenvolupa de manera clara.

Sota la mateixa perspectiva, Bernstein (1989) amb dades empíriques a partir de les seves recerques a Anglaterra desenvolupà dos conceptes que ajuden a entendre les dificultats que tenen els infants i joves amb menys capital cultural per sortir-se'n en el sistema educatiu. Els codis sociolingüístics i la pegagoia visible/invisible.

Realitzant recerques a diverses escoles Bernstein va concloure que l'alumnat bàsicament parla en dos codis, l'elaborat o ampliat (context explícit, vocabulari ric, expositiu tot buscant característiques subjacents, referent abstracte i sintaxi correcte) i el restringit (context implícit, vocabulari escàs, narratiu, referent contret i sintaxi poc acurada). A l'escola el codi utilitzat és l'elaborat i per tant els infants que el dominen tenen més possibilitats d'èxit educatiu. Com que les famílies que dominen els dos codis són les de major capital cultural, que els utilitzen depenent del context, això els hi dóna clares avantatges respecte als infants provinents de famílies amb baix capital cultural, que normalment dominen el restringit i els és més difícil l'elaborat, sobretot a l'hora d'utilitzar-lo.

Un altre marc conceptual desenvolupat per Bernstein fou la diferència entre la pedagogia visible o invisible desenvolupada pels diversos mestres i escoles, i el seu encaix amb famílies posicionals i les centrades en l'individu.

La pedagogia visible bàsicament es caracteritza per una disciplina amb normes posicionals i explícites, prohibicions i obligacions clares, on es retiren privilegis i s'articulen regles específiques. I la invisible, al contrari es basa per normes implícites, el control en la comunicació interpersonal, l'estímul perquè infant faci públics aspectes del seu interior (supervisió total) i el desenvolupament d'habilitats comunicatives refinades i reconeixement de context.

SUMMER GAP

Diversos estudis mostren el fenomen del *summer gap*. És a dir la importància que té el reforç / recolzament familiar en l'educació dels infants.

Es constata com la pèrdua d'aprenentatges que fan els infants sobretot en el període d'estiu és molt més elevada entre famílies amb pocs recursos culturals que no pas entre famílies de recursos culturals més elevats.

⁸ De manera breu serien les formes de comportar-se, pensar i sentir associats a una posició social.

En referència a les famílies, segons Bernstein (1988, 1989) els grups socials marcarien la tendència de les tipologies familiars. El sociòleg britànic distingeix entre les famílies posicionals i les personalitzades, les primeres tindrien més incidència dins de les classes baixes i es distingirien per un control explícit i un marcat signe de les formes jeràrquiques. Les famílies personalitzades respondrien en major mesura als sectors de la classe mitjana, les formes de control en aquestes famílies seria més implícit, les normes més flexibles i la jerarquia escassament marcada. La posició pare, mare, fill, filla no seria el principal referent de les relacions de poder en la família, per contra seria la "persona" el punt d'inici de la interacció social familiar.

La relació entre les pedagogia visible/invisible del sistema educatiu i les famílies posicionals i les centrades en l'individu seria la següent: si una família segueix una socialització centrada en l'individu porta el seu fill en una centre on predomina la pedagogia invisible, cada vegada més freqüent, el seu assoliment familiar tindrà altes probabilitats d'èxit, això és el que passa en la majoria de famílies de classes mitjanes (major capital cultural) que es troben en avantatge davant de famílies, més probablement de classes treballadores (menor capital cultural) que acostumen a desenvolupar relacions més posicionals amb el seus fills. La invisibilitat de les normes en el sistema educatiu, fa que els fills que estan acostumats a casa a normes clares i explícites es perdin i tinguin més dificultat per entendre el sistema educatiu.

Per tant, unint les dues teories dins el marc de la reproducció, la de Bourdieu i la de Bernstein, es pot resumir que les classes treballadores degut a un habitus de classe llunyà a la cultura escolar, les dificultats per adquirir el codi elaborat i la llunyania entre la pedagogia invisible desenvolupada cada vegada més a les escoles respecte a les famílies posicionals típiques d'aquest col·lectiu, tenen clares dificultats per tenir èxit en el sistema escolar.

Una altra perspectiva teòrica que busca explicacions a aquesta desigualtat entre alumnat provinent de diferents famílies, aquesta des d'un punt de vista més microsociològic, proper a l'individu, prové de la Teoria de l'elecció Racional aplicada a l'àmbit sociològic bàsicament per Boudon (1983; 2003). Aquesta perspectiva posa a la llum la diferència entre els efectes primaris i els efectes secundaris. Els primaris expliquen la influència de la família (a través de la socialització, aspiracions...) en el rendiment acadèmic i els efectes secundaris expliquen les diferents eleccions que prenen els joves en cada una de les cruïlles educatives que es troben en l'itinerari escolar. Així els joves provinents de classes treballadores tenen una aversió al risc més elevada que els condiona a prendre decisions menys arriscades i que pot explicar l'abandonament prematur més freqüent en aquest col·lectiu.

En resum, en relació a les desigualtats la família, des d'un punt de vista macrosociològic es veu com una institució reproductora de les desigualtats, des d'un punt de vista més micro pot ser vista com un espai social on cada membre que en forma part lluita o negocia per conservar o transformar les relacions de força — física, emocional, econòmica o simbòlica— que operen en el seu si. Són relacions que determinen l'accés que cada membre pot tenir als molts o pocs recursos de què es disposa dins del grup. El gènere i l'edat són els principals eixos de desigualtat dins les famílies, desigualtat que es pot donar amb independència de la forma que aquestes famílies adoptin.

5.5. Polítiques d'atenció a la infància i a les famílies

El foment d'incentius laborals per a la reincorporació al món laboral de dones que han estat mares i la creació de serveis per a l'atenció de la petita infància, forma part del Pla d'acció contra l'exclusió social, en compliment dels acords de l'Agenda Social Europea aprovada pel Consell d'Europa, reunit a Niça, el desembre de 2000. A Catalunya existeix la Llei 18/2003, de suport a les famílies (DOGC núm. 3926 - 16.07.2003) que indica una sèrie de comportaments dins l'Administració Pública de la Generalitat de Catalunya que poden ser un referent quant a les negociacions laborals i com a eina de millora dels drets reconeguts a la normativa estatal aplicable.

L'informe sobre l'escolarització de la primera infància esmenta que la Convenció sobre els drets dels infants (adoptada per l'Assemblea General de les Nacions Unides l'any 1989 i ratificada per l'Estat espanyol l'any 1990) evidencia la responsabilitat de l'Administració pública de vetllar pel dret dels infants a l'educació. La Convenció reconeix en l'article 28 el dret a l'educació en igualtat d'oportunitats, i en l'article 3 estableix que els estats han de donar ajuts als progenitors perquè puguin complir les responsabilitats d'educar la seva descendència. És per això que han d'assegurar la creació d'institucions, equipaments i serveis per a l'atenció dels infants.

L'Estatut d'autonomia de Catalunya, aprovat el juliol de 2006, atribueix a la Generalitat la competència exclusiva en l'educació infantil de primer cicle. El Consell Europeu ha establert l'objectiu per al 2010 d'assolir el 33 % de cobertura en l'etapa de zero a dos anys, i Catalunya se situa justament al voltant d'aquest llindar.

D'una banda, a escala europea Catalunya havia ocupat una bona posició, similar a la de països capdavanters en polítiques socials, com ara França i Finlàndia, i clarament per sobre dels països del seu entorn immediat del sud d'Europa, com ara Espanya o Portugal. Ara bé, també és cert que alguns d'aquests països, com Finlàndia, tenen polítiques de llicències parentals més extensives des del punt de vista temporal i econòmic, la qual cosa incrementa les possibilitats de conciliació laboral de les famílies. I de l'altra, cal advertir que Catalunya mostra importants dèficits de cobertura en comparació amb els països capdavanters en polítiques d'atenció a la primera infància, com pot ser Dinamarca. A més aquestes cobertures s'han reduït considerablement durant els darrers anys. La taxa d'escolarització (pública i privada) dels infants de zero a dos anys a Catalunya (31 %) dobla pràcticament la del conjunt de l'Estat espanyol (16 %).

Per trobar més informació sobre polítiques de família i infància comparativa a nivell europeu es pot accedir a http://www.redmadre.es/web/images/Informe_Pol%C3%A9ticas_de_apoyo_a_la_maternidad.pdf

6. Socialització secundària i grup d'iguals

El procés de socialització que es desenvolupa dins del grup d'iguals té una importància clau. Dins de la família només és possible adquirir la cultura que es genera en el seu si, per contra, a partir del grup d'iguals les possibilitats d'apropiar-se d'elements culturals diversos és major. Es pot definir el grup d'iguals com un grup social, d'edat semblant amb qui s'estableixen relacions freqüents (Fernández Palomares, 2003). Sovint la socialització no és explícita ja que s'aprèn bàsicament a través de la imitació, el model de referència per un infant acostuma a ser un altre infant. Tal i com esmenta Giddens (1991: 109-111) les relacions entre iguals són més "democràtiques" que entre la

família, tendeixen a ser igualitàries. Es fonamenten en el consentiment mutu, per això la dominació és més relativa. A la família hi ha dependència, en canvi entre els iguals el codi de conducta és diferent, es pot sospenar i explorar regles de conducta.

El grup d'iguals té un paper destacable a partir dels 4 anys (Harris, 2003) que va en augment i té el seu punt àlgid en l'adolescència. La seva incidència en el consum, la creació de codis propis (que poden ser contraculturals) i en el rendiment és clara. Precisament perquè els pares són conscients de la importància del grup d'iguals, intenten des de que els infants són petits volen controlar els entorns on els seus fills es relacionen (escola, extraescolars, activitats d'oci, amics...). Un exemple és el procés de tria d'escola quan els pares procuren trobar un ambient semblant al propi per tal que les amistats que faci el seu fill siguin semblants a ell).

La composició social de l'escola és un dels elements que afecta més en el rendiment dels infants (a més de la procedència socioeconòmica familiar). A més de l'agregació d'individus amb característiques semblants, per exemple alumnat amb un perfil socioeconòmic baix que impliqui un rendiment acadèmic baix (Ferrer et al 2006), l'efecte composició també explica com conjuntament els alumnes creen unes baixes expectatives, rebuig al sistema escolar, alt absentisme que es contagia d'uns als altres i acaba provocant el rendiment acadèmic baix. D'aquesta manera es ressalta l'efecte dels iguals (Thrupp et al, 2002) i el pes de les subcultures estudiantils en els centres (Alegre i Benito, 2012).

7.Socialització secundària i mitjans de comunicació

Les nostres societats estan molt influïdes pels mitjans de comunicació de masses. Un nen està, per terme mitjà, més hores davant del televisor que a l'escola al llarg de l'any. La mitjana de temps diari que es passen les persones al voltant dels mass-media és de les 3,5 hores veient la televisió, 3 hores escoltant la ràdio i mitja hora llegint setmanaris, diaris etc. Els joves estan sobre les 3 hores diàries de mitjana en internet. Els mitjans de comunicació digitals representen el nou tòtem de les societats, compleix les dues funcions bàsiques que els diferents tòtems s'han complert al llarg de la història: sentit de reunió i identificació col·lectiva i regulador dels valors morals del grup social.

Fins fa pocs anys les recerques sobre la influència dels mitjans de comunicació en els infants se centraven a la televisió. Avui en dia la ràpida i massiva introducció de altres dispositius electrònics amb internet obliguen a estar ben a l'aguait de les conseqüències socials i individuals dels nadius digitals. Les dades actuals mostren com més d'un 30% dels infants que 4 anys utilitzen internet i als 13 ja és gairebé el 100%. Més dades actualitzades es poden trobar als resultats de les diverses onades de l'EGM (el darrer, del 2012, es pot trobar a l'enllaç: <http://ebookbrowse.net/acceso-internet-ninos-menores-14-anos-en-egm-2-pdf-d547727158>).

Les funcions principals dels mitjans de comunicació són: econòmica, de diversió, ideològica i de transmissió de la ideologia hegemònica. A les societats actuals la televisió contribueix a l'homogeneïtzar el pensament. També la televisió té una funció política de control social i d'informació. Possiblement el major problema del consum massiu de mass-media és que es mercantilitza el temps lliure, la família es converteix en objecte econòmic.

Funcions del mitjans de comunicació

TEORIES FUNCIONALISTES:

5 funcions:

- Vigilància
- Adjudicació d'estatus
- Pressió per a l'aplicació de normes socials
- Transmissió de cultura
- Funció narcotitzant

TEORIES SOBRE EL CONFLICTE SOCIAL

- Els mitjans en mans de les classes dominants que els utilitzen com a instrument per servir als seus propis interessos.
- Aspecte econòmic: Beneficis per interessos econòmics privats
- Aspecte ideològic: Els productes mediàtics són mercaderies i les persones perden el seu valor.

Teories de la comunicació:

Teories de les diferències individuals.

Els mitjans presenten imatges que tenen incidència en les personalitats dels espectadors.

Cobreixen necessitats psicològiques (afectives, integratives...)

Teoria dels agregats socials.

Els grups socials reaccionen de forma diferent als estímuls dels mitjans de comunicació. Les pautes de consum esportiu varien segon gènere, estat civil, edat, educació, nivell socioeconòmic...

Teoria de les relacions socials.

Els tipus de relacions socials que estableixes et situen diferent davant dels mitjans de comunicació.

Teoria de les normes culturals

Els mitjans de comunicació destaquen i presenten de forma selectiva determinades idees i valors.

Autors com MacLuhan han manifestat amb relació als mitjans de comunicació que el contingut s'evadeix i és el medi el que constitueix el missatge. Característiques significatives dels mitjans de comunicació i digitals:

- Més que comunicació i informació es busca el desig.
- Aquests mitjans parlen més a casa que qualsevol membre de la família. I modifica el ritme del temps i la comunicació.
- Els actuals mitjans de comunicació donen predomini a la cultura visual, virtual i fragmentada enfront a la cultura oral. A més aquests mitjans oralitzen un mitjà escrit.

Els nens veuen 20 h. setmanals la Tv, 1000 hores anuals davant les 800 de l'escola. Aquest fet dona la forta dimensió que té la televisió en els processos de socialització i es detecten correlacions negatives entre veure la televisió i l'èxit escolar.

8. Socialització secundària i escola

L'escola és una institució central en el procés de socialització secundària. El tipus d'escola on passen les persones bona part de la seva infància i joventut tindrà una influència considerable en la

socialització. Les diferents modalitats d'escola es diferenciarien tant en l'ordre instrumental com en el expressiu. Basil Bernstein (1996: 124 - 27) ha formulat els principals elements diferencials de les escoles, així en l'ordre instrumental les escoles es diferenciarien per: els grups d'ensenyament, ja siguin homogenis o heterogenis, la pedagogia, on preval el plantejar problemes i l'èmfasi en la forma de conèixer. També són d'ordre instrumental aspectes com els continguts, els mestres. Les funcions variaran entre les funcions cooperatives interdependents i les aïllades entre si. Així, el currículum potser amb assignatures difuses o amb límits rígids, tanmateix, els alumnes poden oscil·lar entre els adscrits a grups socials diversos i els de grups socials fixos. Les ordres instrumentals descrites, juntament amb les característiques expressives relatives a l'ordre, la jerarquia, l'autoritat, els límits i les relacions de control, determinaran els hàbits de socialització dels individus.

Bernstein defineix ordre expressiu com el conjunt de comportaments i activitats relacionades amb la conducta, l'ordre instrumental seria el conjunt de comportaments i activitats relacionades amb l'adquisició de competències específiques.

Bernstein, B. (1989) Clases, códigos y control. Madrid. Akal Universitaria. Pp.206

La identitat de la persona és construïda principalment en el si de la família, del treball i de l'educació. En les cultures que no hi ha excessius canvis hi ha unes identitats estables, per contra, en societats com la nostra que estan subjectes a majors variacions les identitats tendeixen a ser més variables i inestables.

En el cas del treball i de l'educació, els canvis també són significatius. En les societats industrials la feina tenia un fort component estabilitzador, s'assumien uns determinats rols i es produïa una identificació amb el paper que els altres atorgaven a la persona. Els continus canvis i la temporalitat en molts dels llocs de treball fan que la identitat tingui una significativa variació. Alhora, la manca d'estabilitat de moltes persones implica també una variació sobre el caràcter. Alguns autors com Sennett han manifestat que el nou capitalisme té unes conseqüències que deriven en la corrosió del caràcter. "En el capitalisme flexible, la desorientació que implica moure's cap a la incertesa, cap a aquests forats estructurals, es verifica de tres maneres concretes: moviments ambiguament laterals, perdudes retrospectives i ingressos impredecibles" (Sennett, 2000: 88). La fragmentació del jo i la deriva de la identitat també són objecte de reflexió en Richard Sennett, "Un jo mal·leable, un collage de fragments que no cessa d'esdevenir, sempre obert a noves experiències; aquestes són precisament les condicions psicològiques apropiades per a l'experiència del treball a curt termini, les institucions flexibles i el risc constant." (Sennett, 2000: 140).

L'educació desenvolupa, igualment, un paper clau en la construcció de la identitat. En les societats anteriors els individus estudiaven, si tenien oportunitats, en la infància i la joventut. La identitat es construïa, en part, en virtut de les pautes de socialització i del lloc i les característiques que els altres atorgaven a cada individu. L'aprenentatge professional ultimava l'adquisició d'un determinat rol lligat al tipus d'ocupació que s'exercia. En l'actualitat, també, els processos educatius han deixat de ser fixos i amb freqüència les persones accedeixen al llarg de la vida a noves formacions que podran implicar un canvi d'identitat.

Referències bibliogràfiques

- Alegre, M.A. y Benito, R. “Climes i (sobretot) cultures escolars: com s'expliquen i què permeten explicar”. En AAVV. (2012) *Adolescència i Família: un anàlisi del Panel de Famílies i Infància*. IV Informe CIIMU.
- Aberdi, I. (1999). *La nueva familia española*. Madrid: Taurus.
- Berger, P. i Luckmann, T. (1972). *La construcción social de la realidad*. Buenos Aires: Amorrortu editores.
- Bernstein, B. (1989). *Clases, códigos y control*. Madrid: Akal Universitaria.
- Bernstein, B. (1988). *Poder, educación y conciencia*. Santiago: CIDE.
- Bernstein, B. (1996). "El dispositivo pedagógico", en *Pedagogía, control simbólico e identidad*. Madrid: Morata. P. 57
- Boudon, R. (2003). *Raison, bonnes raisons*. París: Presses Universitaires de France.
- Bourdieu, P. (1988). *La distinción*. Madrid: Taurus.
- Brullet, C. i Torradella, L. (2004). “La infancia en las dinámicas de transformación familiar. Infancia y familias : realidades y tendencias”. Coord. per M. Garcia-Milà, C. Gómez-Granell, págs. 37-62.
- Brullet Tenas, Cristina. (2012). Vida quotidiana i cura de la vida: afrontant el canvi social i la complexitat familiar. *Ambits de psicopedagogia: revista catalana de psicopedagogia i educació*, 36, 8-13.
- Cardús, S. (2000). *El desconcert de l'educació*. Barcelona: Edicions la Campana.
- Collet, J. (2011). Educar els fills és molt complicat! Els malestars actuals de la socialització familiar. *Revista Catalana de Sociologia*, 27, 77-87. Enllaç: <http://repositori.uvic.cat/handle/10854/1951>
- Del Campo, S. (1991). *La nueva familia española*. Madrid: Eudema.
- Fernández Palomares, F. (2003). “El Grupo de Iguales”, dins F. Fernández Palomares (Coord.) *Sociología de la Educación*. Madrid: Pearson Prentice Hall. (pàg 242).
- Ferrer, G., Castel, J.L. i Ferrer, F. (2006). Las desigualdades del sistema educativo a través del estudio PISA 2003. *Revista de Educación*, extraordinario 2006, pp. 399-428.
- Foucault, M. (1991). *Saber y verdad, una genealogía del poder*. Madrid: Ediciones la Piqueta.

- Gehlen, A. (1987). *El hombre. Su naturaleza y su lugar en el mundo*. Salamanca: Ed. Sígueme.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity*. Stanford: Stanford University press.
- Goffman, E. (1972). *Internados: Ensayos sobre la situación social de los enfermos mentales*. Buenos Aires: Amorrortu Editores.
- Goffman, E. (1974). *Frame Analysis*. Nueva York: Harper & Row.
- Harris, J. R. (2003). *El mito de la educación*. Madrid: Debolsillo.
- Martín Criado, E. i altres (2000). *Familias de Clase Obrera y Escuela*. Bilbao: Iralka.
- Meil, G. (2006). “Padres e hijos en la España actual”. Barcelona: Edicions 62. *Obra social Lacaixa*, núm 19.
- Meil, G. (2011). “Individualización y solidaridad familiar”. Barcelona: Edicions 62. *Obra social Lacaixa*, núm 32.
- Mead, G. H. (1968). *Espíritu, persona y sociedad*. Buenos Aires: Paidós.
- Musitu, G. i Cava, M. (2001). *La familia y la educación*. Editorial Octaedro. España.
- Sennett, R. (2000). *La corrosión del carácter*. Barcelona: Anagrama.
- Taberner Guasp, J. (2003). *Sociología y educación*. Madrid: Tecnos
- Thrupp, M., Lauder, H. y Robinson, T. (2002). School composition and peer effects. *International Journal of Educational Research*, 37, 483-504.
- Tylor, E. (1981). *Primitive culture*. London: John-Murray.

ENLLAÇOS, DADES, GUIES

Alguacil de Nicolás, A. i Pañellas Valls, M. (2010). La perspectiva dels mestres sobre l'adaptació i la integració dels infants adoptats a l'entorn escolar. *Aloma Revista de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport*, núm. 27, pp. 151-179. Enllaç:

www.raco.cat/index.php/Aloma/article/download/216941/289573

Collet, J, i Tort, A. (Coords.) (2011). *Famílies, escola i èxit. Millorar els vincles per a millorar els resultats*. Informes breus Fundació Bofill, núm. 35. Enllaç: <http://www.fbofill.cat/intra/fbofill/documents/publicacions/555.pdf>

Coloma, J. (1993). "Socialització familiar. Anàlisi d'un dels models de estils educatius paterns". *Estudi General*, núm. 12, p. 201-221.

Duran, L. (2013). *Efectes de les separacions o divorcis en el rendiment acadèmic dels alumnes de 5è i 6è d'una escola local*. Universitat de Vic. Enllaç: http://repositori.uvic.cat/bitstream/handle/10854/2487/trealu_a2013_duran_lidia_efectes_separacions.pdf?sequence=1

Elzo, J. (2009). Capítol 3: Una tipologia de famílies catalanes segons pautes educatives. *Models educatius familiars a Catalunya*. A Elzo, J. (coord.) *Models educatius familiars a Catalunya*. Fundació Jame Bofill. Informes breus 18. <http://www.fbofill.cat/intra/fbofill/documents/publicacions/504.pdf>

Enguita, M. F. (2010). *El problema del fracaso y el abandono escolar en España*. Colección Estudios Sociales, núm. 29. Obra social de La Caixa. Enllaç: http://obrasocial.lacaixa.es/deployedfiles/obrasocial/Estaticos/pdf/Estudios_sociales/vol29_completo_es.pdf

Flaquer, LL. (2012). Capítol 11: Pobresa infantil: conseqüències en les condicions de vida i el rendiment escolar dels i les adolescents. A Lluís Flaquer. *Adolescència i Família: un anàlisi del Panel de Famílies i Infància IV Informe CIIMU 2012*. http://www.ciimu.org/images/stories/CIIMU/newsletters/IV_Informe_CIIMU_complet_def.pdf

Gutiérrez-Domènech, M. (2009). *Factors determinants del rendiment educatiu. El cas de Catalunya*. Documents d'economia La Caixa, 15. Enllaç: http://www.edu21.cat/files/continguts/Factors_determinants_del_rendiment_educatiu.pdf

Marí-Klose, P. et al (2010). *Relacions personals entre els adolescents i els seus progenitors (13-34) a Adolescents a Barcelona*. Informe CIIMU. Enllaç: http://www.ciimu.org/images/stories/CIIMU/newsletters/abril_2011/adolescents_a_Barcelona_2011.pdf

Martínez Celorrio, X. (2013). El aprendizaje inverso. *El País*, 14/04/2013. <http://www.elperiodico.com/es/noticias/sociedad/aprendizaje-inverso-2364365>

Servei d'Atenció Postadoptiva. (2011). *Adopció, acolliment familiar i escola*. Barcelona: Departament de Benestar Social i Família. Institut Català de l'Acolliment i de l'Adopció (ICAA). Enllaç:

http://www20.gencat.cat/docs/bsf/03Ambits%20tematic%2001Acollimentsiadopcions/Adopcions/Servei_atencio_postadoptiva/Documents/guia_adopcio.pdf (centrat en dificultats i propostes. També hi ha informació sobre acollida, situació cada vegada més freqüent a l'escola degut a la crisi econòmica.

http://elpais.com/elpais/2013/12/12/media/1386875349_846585.html Dades a nivell espanyol de l'evolució de les famílies.

http://sociedad.elpais.com/sociedad/2012/06/29/actualidad/1340964959_707379.html Dades a nivell espanyol de l'evolució de les taxes de natalitat, fecunditat i edat mitjana de maternitat.

Web famílies i escola: <http://xtvlblocs.cat/familiesiescola/>

Redjovenes. *Anàlisi de la música i el gènere sexual*. http://www.redjovenes.es/index.php?view=article&catid=31%3Amusica&id=71%3Ala-musica-y-el-genero-sexual&format=pdf&option=com_content&Itemid=43

--

Asociación de mujeres jóvenes de Asturias. (2006). *Estudio de las revistas femeninas juveniles con perspectiva de género*. Instituto Asturiano de la mujer http://www.educarenigualdad.org/media/pdf/uploaded/old/Mat_31_mujeresjovenes.pdf

Asociación Valenciana de Consumidores y Usuarios (AVACU). (2010). *Influencia de las revistas en niños y jóvenes*. Conselleria de Educació de la Generalitat Valenciana http://www.cece.gva.es/eva/docs/convivencia/publicaciones/es/influencia_revistas.pdf

Centre Dolors Piera d'Igualtat d'Oportunitats i Promoció de les Dones. *Activitat anàlisi spots publicitaris* <http://www.cdp.udl.cat/tallers/index.php/es/2013-11-25-17-33-23/taller-de-analisis-de-spots-publicitarios>

Centre Dolors Piera d'Igualtat d'Oportunitats i Promoció de les Dones. *Activitat sobre revistes juvenils* <http://www.cdp.udl.cat/tallers/index.php/es/relacions-afectives-i-violencia-2/de-que-nos-hablan-las-revistas-juveniles>

Centre Dolors Piera d'Igualtat d'Oportunitats i Promoció de les Dones. *Refranys* <http://www.cdp.udl.cat/tallers/index.php/ca/llenguatge-inclusiu-i-comunicacio-col-laborativa/el-refranyer-popular-catala>

VÍDEOS

Socialització i construcció de la identitat

¿QUÉ ES LA IDENTIDAD? Debate con Jorge de los Santos, Juan Romeu, Manuel Pimentel y Jorge Wagensberg en "Para todos la 2" hablando sobre la identidad. TV2. (2011)
<http://www.youtube.com/watch?v=2upK0BeUNg8&feature=related>

LA MIRADA DE ELSA. IDENTIDAD. REDES LA2 (2012)
<http://www.rtve.es/alacarta/videos/redes/redes-mirada-elsa-identidad/1601679/>
Elsa Punset mostra com la identitat no és una característica immutable, sinó quelcom que podem modelar.

LA OLA (Die Well). Director: Dennis Gansel. Alemanya. (2008).
<http://www.youtube.com/watch?v=Pk1HI1G3sBk>

A un institut d'Alemanya, durant la setmana de projectes, al professor Rainer Wenger (Jürgen Vogel) se li acudeix fer un experiment per a explicar als seus alumnes el funcionament d'un règim totalitari. En tant sols uns dies, el que semblava una prova inòqua basada en la disciplina i el sentiment de comunitat va derivant cap a una situació sobre la que el professor perd tot el control. Mostra el pes del grup sobre l'individu i la pèrdua de control en situacions autoritàries.

LA PENDIENTE RESBALADIZA DE LA MALDAD. REDES DE LA 2. (2010).
<http://www.redesparalaciencia.com/2559/redes/2010/redes-54-la-pendiente-resbaladiza-de-la-maldad>

¿Sabemos de qué seríamos capaces en una situación extrema a la que nunca nos hubiéramos enfrentado? ¿Somos realmente quienes creemos que somos? Eduard Punset habla con Philip Zimbardo, psicólogo de la Universidad de Stanford y autor del famoso y macabro experimento de la prisión de Stanford, realizado en los años 70 para estudiar la reacción de unas cuantas personas recluidas en un lugar hostil y sometidas a duras circunstancias.

¿CÓMO CONSTRUIMOS LOS RECUERDOS? REDES DE LA 2. (2010).
<http://www.rtve.es/television/20121209/como-construimos-recuerdos/581682.shtml>

¿Podemos fiarnos de nuestros recuerdos? Un aroma, una frase, una imagen es lo que suele quedarse grabado en nuestra memoria, pero el contexto, el resto de circunstancias que visten ese recuerdo es, en gran parte, producto de nuestra imaginación. En este programa de *Redes*, el neurocientífico Martin Conway explica a Eduard Punset cómo lo real y lo ficticio se mezclan en nuestra mente para construir nuestros recuerdos y, a su vez, nuestra identidad. Y en su sección, Elsa Punset nos muestra cómo la identidad no es un rasgo inmutable, sino algo que podemos modelar.

BABY HUMAN RELACIONARSE. (2009).
<http://tu.tv/videos/baby-human-relacionarse>

Explicacions bàsiques sobre el procés de socialització, els vincles que s'estableixen entre els infants i els del seu entorn. Sentiments, emocions, processos i desenvolupament de cada una de les etapes de l'infant.

BEBÉS (BABIES). DIRECTOR: THOMAS BALMÈS. (2011).

<http://www.karmafilms.es/bebes/>

Un documental que segueix la vida de quatre bebès durant el seu primer any de via en quatre llocs del món, Namíbia, Japó, Mongòlia i Califòrnia. Se'n mostren les similituds i diferències d'aquest primer any d'aprenentatge i socialització.

PEQUEÑO SALVAJE. DIRECTOR: François Truffaut. (1960).

<http://www.uhu.es/cine.educacion/cineyeducacion/temaspequenosalvaje.htm>

Basada en un fet real relata l'història de un nen salvatge capturat en els boscos francesos i recluït en un institut d'investigació. De viure com un animal lliure passa a convertir-se en un ser rebutjat, maltractat i vist com un fenomen inhumà. Només el doctor Itard farà tot el possible per a fer d'ell un ésser civilitzat portant-lo a casa seva. Passat un temps, el nen es trobarà perdut entre el seu desig per recuperar la seva vida salvatge i la nova etapa al costat del seu protector.

Socialització i família

HOMO BABY BOOM. Documental Anna Boluda. (2008)

<http://www.homobabyboom.com/>

Es mostren diferents famílies homosexuals explicant la seva experiència tot aprofundint a amb quines problemàtiques específiques es troben aquest tipus de famílies. També apareixen explicacions respecte el paper de l'escola en la comprensió dels diferents tipus de família

CONTRARRELOTGE. 30 MINUTS. TV3 (2005)

<http://www.tv3.cat/30minuts/reportatges/661/Contra-rellotge>

30 minuts sobre la vida de diversos tipus de família respecte a la distribució del temps familiar, la conciliació entre vida professional i familiar. S'expliquen quines són les problemàtiques de les famílies en relació a la conciliació família i treball productiu. Les traves o problemes que es troben les dones en el mercat laboral. I es poden detectar diferències entre diversos models familiars (nuclear, tradicionals, democràtics, monoparentals...) i entre diferents classes socials.

XERRADA DE CARLES CAPDEVILA (2012)

http://www.youtube.com/watch?list=FLEhm0optAZIRofXmC3_iv3g&v=JuZUE4Ndnaw&feature=player_embedded (Del minut 5 al 28, aprox.).

Capdevila, periodista i pare de 4 fills enomena els deures que haurien de complir pares i mestres. I explica el perquè ell considera que hi ha falta de diàleg entre escola i família.

ENTREVISTA A RICARD JIMÉNEZ I PERE SALVADOR: EDUCANT PARES I MARES. SINGULARS. (2012).

<http://www.tv3.cat/videos/4347070/Ricard-Jimenez-i-Pere-Salvador-Educant-pares-i-mares>

Xerrada amb pares i mares amb diverses situacions familiars.

Etapa de l'adolescència

LA ADOLESCENCIA NOS HIZO HUMANOS. REDES DE LA 2 (2013).

<http://www.rtve.es/alacarta/videos/redes/redes-adolescencia-hizo-humanos/1615249/>

Los adolescentes son una mezcla explosiva de curiosidad y despreocupación; en pocos años descubren la autoconciencia, la responsabilidad, el sexo, las drogas, las relaciones adultas, la independencia... ¿Para qué sirve la adolescencia? ¿Ha existido siempre?

HABLANDO DE SEXO CON ADOLESCENTES. DOCUMENTOS TVE. (2009).

<http://www.youtube.com/watch?v=VjJRRZpdbUg>

Aquest documental aborda la percepció del sexe entre els adolescents espanyols. Recull els testimonis de més d'un centenar d'ells entre 14 i 17 anys, que parlen amb llibertat sobre com viuen i senten ells el sexe, sobre les seves fantasies, les seves carències en matèria d'educació sexual i les seves pors.

Problemàtiques socials i familiars

INFÀNCIA EN RISC. PROGRAMA SENSE FICCIÓ TV3. (2011).

<http://www.tv3.cat/videos/3385990>

Donem veu al maltractament infantil. Mantenint l'anonimat de les víctimes, traiem a la llum la terrible problemàtica en què es troben massa nois i noies. Els testimonis són joves que provenen d'una situació de maltractament recent i que es debaten entre la seva crua història i la impossibilitat d'entendre el perquè de tot plegat.

MAMÁ DUÉRMETE QUE YO VIGILO. DOCUMENTALES TVE. (2012)

<http://www.rtve.es/noticias/documentos-tv/reportajes/mama-duermete-que-yo-vigilo/>

Violència de gènere des del punt de vista dels infants. Se estima que 840.000 menors han estado expuestos a la violencia de género durante el último año; cálculos aproximativos porque, ni en las estadísticas, ni en los informes sobre violencia de género aparecen los menores. Son víctimas invisibles. Este documental indaga en la realidad de esos menores, reconstruye el terror y la indefensión que sufrieron, y analiza las secuelas que les quedaron.

HIJOS MALTRATADORES. DOCUMENTALES TVE. (2008)

<http://www.rtve.es/alacarta/videos/documentos-tv/documentos-tv-hijos-maltratadores/122215/> i

<http://www.youtube.com/watch?v=yRTiN0pnuTo>

El programa Documentos TV aborda l'espinesa qüestió del maltractament dels pares a mans dels seus propis fills. Pares, fills i experts donen el seu testimoni entorn del problema.

MENORES Y GUARDIANES. DOCUMENTALES TVE. (2010)

<http://www.rtve.es/alacarta/videos/documentos-tv/documentos-tv-20101002-2223/892550/>

Reportatge exhaustiu sobre la vida en centres de menors. A Espanya més de mil menors viuen en règim tancat en centres. Al 2009 Amnistia Internacional i el defensor del menor van entre informes sobre alguns centres denunciats per abusos i mal tractaments. Documentos TV traça el recorregut que separa a un jove perillós d'un menor en perill.

INFANCIA ROTA. DOCUMENTALES TVE. (2001)

<http://www.youtube.com/watch?v=Qub9gKZseFA&feature=related>

Premi del Festival de Nova York al "Millor reportatge d'investigació". "Infancia rota" desvetlla més de 4.000 casos d'abusos a menors i es denuncia un fenomen social, tabú, del qual es coneixen tan sols el 58% de los abusos que es produeixen, segons l'organització Save the Children. A España el 23% de les nenes i el 17% dels nens menors de 18 anys, han patit alguna vegada abusos sexuals. Els agressors pertanyen, en el 75% dels casos, al seu entorn més proper. En el 46% dels casos es repeteixen més d'una vegada sobre la mateixa víctima. I aquestes triguen una mitjana de tres a cinc anys a denunciar els fets.

SUPERNANNY. PROGRAMA CUATRO.

<http://www.cuatro.com/supernanny/>

Programa televisiu sobre diferents situacions familiars entorn a relacions i socialització d'infants amb difultats. On una psicòloga planteja vies de solució i pautes per ser utilitzades per les famílies.

HERMANO MAYOR. PROGRAMA CUATRO.

<http://www.cuatro.com/hermano-mayor/>

Programa televisiu sobre diferents situacions familiars entorn a relacions dificultades entre joves de 16 a 22 anys i les seves famílies. Es plantegen vies de solució i pautes per ser utilitzades per les famílies.

ACTIVITATS

Activitat 1:

Objectiu: Comprendre l'organització social i la construcció dels rols.

Activitats de treball:

Constituïu un grup de 4 persones i pensar una responsabilitat per cadascuna, per exemple: prendre notes, anotar les propostes, fer que tots participin en igualtat, etc. abans d'iniciar el treball d'imaginació i reflexió proposat.

Un grup de 200 persones ha naufragat en una illa deserta. Hi ha homes, dones i infants de diverses nacionalitats i de diferents classes socials. No hi ha possibilitat de que els rescatin i per tant han de pensar com ho faran per viure junts. En altres paraules han de crear un tipus ideal de societat. De quina manera podeu imaginar que el grup pot afrontar els següents problemes:

- a- Els diferents treballs necessaris per sobreviure.
- b- Com han de ser preses les decisions.
- c- Com es faran respectar les decisions preses.
- d- Com s'organitzarà l'educació dels infants i com es planificaran els nous naixements.
- e- Què es farà quan algú transgredeixi les normes?
- f- Com es produiran i distribuiran es productes de primera necessitat?
- g- Quin tipus de societat es desenvoluparà?

Activitat 2:

Objectiu: Analitzar la construcció de la identitat.

Activitats de treball:

Primer treball individual i després per grups.

- a) Identifica les principals característiques de la teva cultura.
- b) Anota els elements que consideris importants per definir-te. Discuteix i compara aquesta definició amb els teus companys.
- c) Quines són les diferències?
- d) Pensa de quina manera t'han influït o et segueixen influïnt els següents factors:
 - la teva classe social
 - el teu lloc de residència
 - les teves relacions socials
 - el teu gènere i el teu estat
 - la teva..
- e) Hi ha algun d'aquests aspectes que t'identifica realment? Quin? Per què?

Activitat 3:

Objectius: Identificar i diferenciar el concepte i els continguts de la cultura.

Activitats de Treball:

- a) Identifica un cert nombre d'aspectes de la nostra cultura i classifica'ls segons si consideres que són:

Cultura d'èlit	Cultura de masses	Cultura popular
...

- b) Un cop finalitzat digues perquè has posat cadascuna en alguna columna i quina importància pot tenir que estigui en una o altra columna. Discussió en grup.

Activitat 4:

Objectius: Comprensió dels conceptes i capacitat d'aplicar-los en situacions reals.

Activitats de Treball:

Situar un determinat conflicte entre la mare i el pare amb una filla o un fill. Descriure com probablement solucionen el conflicte uns pares de cultura predominant posicional i d'altres de cultura personalitzada. Fer el mateix comparant els difents estils de socialització familiar (autoritari, negligent, proteccionista, permissiu i contractual).

Activitat 5:

Objectius: Comprensió dels conceptes.

Activitats de Treball: Com es relacionen el "jo" i el "mi". Descriu un exemple. Pensa situacions de la vida quotidiana en les quals sentis la diferència de discurs i de posició entre el "jo" i el "mi".

Activitat 6:

Objectius: Comprendre la importància de l'escola en la socialització dels infants. Analitzar la transcendència de les pràctiques i les polítiques educatives en cada moment i en cada entorn determinats.

Activitats de treball:

Llegir el diari de dos dies d'un mestre de la República i identificar les diferències amb el sistema educatiu actual pel que fa a:

- 1.- La transmissió de valors i normes en l'escola de la República.
- 2.- Els costums familiars i laborals i les condicions de l'entorn rural.
- 3.- L'organització escolar i la política educativa.
- 4.- Les matèries, els continguts i les pràctiques escolars.

Diari de Jaume Anglada Rodellas. Curs 1933-34. Escola de Casserres . DUGi Fons especials. Universitat de Girona. Pàgines 32 i 33.

Dimarts 16-I-34

Matí: Vénen avui dos nois nous. Es diuen Mir i són germans. Assisteixen 45 xicots, malgrat encara en tinguem algun de malalt. A l'arribada fem una colla de reflexions versades amb la higiene. Gent neta, gent viva. Després fem aritmètica. Repàs d'operacions indicades. El primer grup també fa un problema de geometria. Anem a l'esbarjo que hi fa un bon sol. Després corregim treball de casa I seguidament lectura silenciosa que resulta no silenciosa. Llegim per seccions. Es veu que han llegit a casa. Entenen perfectament el que han llegit. Són les onze i sortim. Tothom amb regularitat i sense crits.

Tarda: Aquesta tarda hi tinc 43 xicots. A la tarda sempre en vénen menys. Hem fet cal·ligrafia i després un exercici ortogràfic. Hem sortit a jugar i segueix el joc de la baldufa. No hi tenim novetats quasi mai en el joc. Després fem lectura amb els xics mentre em fan una carteta els grandets. Expliquem la utilitat de l'aigua, un bon exercici per a treball de casa. Els prometo posarlo en net el que millor el faci. Veurem. Una lliçó moral. Una bona acció i seguidament cant. Ja afinen una mica més. Les vacances cabalment els desafinen en tots sentits. Tot s'anirà arrançant. Res més.

Dijous 25-I-34

Matí: Dia clar i bonic. 44 xicots. A l'hora dels treballs lliures la majoria llegeixen. Després seguim amb el respecte als arbres, ocells i flors: lliçó moral. Seguidament corregiment de treball de casa: quasi tots bé. Hem continuat explicant la regla de tres composta. Sembla que l'han entesa. D'aritmètica estan ben forts. Sortim a l'esbarjo. Segueix la baldufa seguint la mestressa dels jocs. A la tornada lectura comentada i per seccions amb tots. Ho fem perquè a la tarda anem a fer la passejada a la font "Vella". Hi haurà ensenyament: construcció de l'elipsi, joc de futbol i berenada. Veurem com anirà. Estan ben contents. Sortim a les 11 en punt.

Tarda: Hem dedicat aquesta tarda de dijous a anar d'excursió a la font "Vella". Hi han assistit 41 xicots. Han cantat, han cridat, han estat contents. Dóna gust anar amb aquesta colla de nois. Rutllen d'una manera meravellosa. Hem fet classe en el camp i hem jugat fins a suar a futbol. Hem berenat amb gana. Quina bona minestra porta tothom! Ningú s'ha cansat. Ni aquells xics de quatre i cinc anys. Es pot anar amb aquesta quitxalla fins a la fi del món. Hem passat una tarda feliç! Feia un dia esplèndid.

Contesta les següents preguntes:

- 1.- La transmissió de valors i normes en l'escola de la República.
- 2.- Els costums familiars i laborals i les condicions de l'entorn rural.
- 3.- L'organització escolar i la política educativa.
- 4.- Les matèries, els continguts i l'activitat escolars.

Activitat 7:

Objectius: Comprendre les diferències entre ambos autors.

Activitat de treball:

Quins aspectes més significatius diferencien G.H. Mead de S. Freud en quant a la percepció del fet social?

Activitat 8:

Objectius: Comprendre les diferències entre les diverses visions de la cultura i la seva evolució.

Activitat de treball:

DEFINICIONS de CULTURA

E. B. TYLOR (1871)

"La cultura o civilización, en sentido etnográfico amplio, es aquel todo complejo que incluye el conocimiento, las creencias, el arte, la moral, el derecho, las costumbres y cualesquiera otros hábitos y capacidades adquiridos por el hombre en cuanto miembro de la sociedad" (Tylor, 1975:29).

F. BOAS (1930)

"La cultura incluye todas las manifestaciones de los hábitos sociales de una comunidad, las reacciones del individuo en la medida en que se ven afectadas por las costumbres del grupo en que vive, y los productos de las actividades humanas en la medida en que se ven determinadas por dichas costumbres" (Boas, 1930:74; citada per Kahn, 1975:14).

B. MALINOWSKI (1931)

"Esta herencia social es el concepto clave de la antropología cultural, la otra rama del estudio comparativo del hombre. Normalmente se la denomina cultura en la moderna antropología y en las ciencias sociales. (...) La cultura incluye los artefactos, bienes, procedimientos técnicos, ideas, hábitos y valores heredados. La organización social no puede comprenderse verdaderamente excepto como una parte de la cultura" (Malinowski, 1975:85).

W.H. GOODENOUGH (1957)

"La cultura de una sociedad consiste en todo aquello que conoce o cree con el fin de operar de una manera aceptable sobre sus miembros. La cultura no es un fenómeno material: no consiste en cosas, gente, conducta o emociones. Es más bien una organización de todo eso. Es la forma de las cosas que la gente tiene en su mente, sus modelos de percibir las, de relacionarlas o de interpretarlas" (Goodenough, 1957:167; citada per Keesing, 1995:56).

C. GEERTZ (1966)

"La cultura se comprende mejor no como complejos de esquemas concretos de conducta — costumbres, usanzas, tradiciones, conjuntos de hábitos—, como ha ocurrido en general hasta ahora, sino como una serie de mecanismos de control —planes, recetas, fórmulas, reglas, instrucciones (lo que los ingenieros de computación llaman "programas")— que gobiernan la conducta" (Geertz, 1987:51).

HARRIS, M. (1981)

"La cultura alude al cuerpo de tradiciones socialmente adquiridas que aparecen de forma rudimentaria entre los mamíferos, especialmente entre los primates. Cuando los antropólogos hablan de una cultura humana normalmente se refieren al estilo de vida total, socialmente adquirido, de un grupo de personas, que incluye los modos pautados y recurrentes de pensar, sentir y actuar" (Harris, 1982:123).

A. GIDDENS (1989)

"Cultura se refiere a los valores que comparten los miembros de un grupo dado, a las normas que pactan y a los bienes materiales que producen. Los valores son ideales abstractos, mientras que las normas son principios definidos o reglas que las personas deben cumplir" (Giddens, 1991:65).

Contesta les següents preguntes per tal d'entendre la diversitat i l'evolució del concepte de cultura:

- Cita els elements bàsics de la definició de cultura que destaca cada autor.
- Quins elements es repeteixen en tots ells?
- Quines et semblen les diferències més importants que hi ha entre ells?
- Per què et sembla que es donen aquestes diferències?

Activitat 9:

Objectius: Analitzar, comprendre i buscar vies de resolució d'un cas amb conflictivitat familiar

Activitat de treball:

CASO: EL ESTUDIANTE REBELDE

Juan está desesperado. En su familia las cosas van de mal en peor desde hace varias semanas; y lo peor de todo es que no sabe cómo abordar el problema. Él, un ingeniero ejerciendo de ejecutivo al que todos acuden en su empresa cuando tropiezan con problemas sin solución. El hombre seguro y creativo, se encuentra confuso y perplejo ante una situación que se inició como un pequeño comentario sin importancia de su hijo David y que en las últimas semanas se ha convertido en un conflicto familiar de consecuencias todavía imprevisibles.

De retorno a casa, después de un día duro de trabajo y mientras conduce su flamante coche de empresa, reflexiona sobre la sucesión de los hechos que han desencadenado el problema.

David siempre ha sido un buen estudiante, con estupendas calificaciones en todas las asignaturas y apreciado por todos los profesores. Al inicio de sus estudios de secundaria comenzó a vestir y peinarse de forma algo estrafalaria, a prestar menos atención a sus estudios y a dedicar más tiempo a leer, ver la televisión y salir con los amigos hasta horas cada vez más intempestivas. Esto inquietó tanto a Mercedes, su esposa, como a él mismo, pero como los resultados de los estudios se mantenían en un buen nivel, nunca tuvieron argumentos sólidos para oponerse a esas costumbres, más allá del miedo a que las cosas fueran a peor. A estos argumentos, David respondía que no había ningún motivo de preocupación, que él necesitaba relajarse y descansar y que todos sus amigos hacían lo mismo.

Cuando comenzó el curso actual, David comentó con entusiasmo su interés por la clase de Filosofía y comenzó a leer libros de todo tipo, desde los clásicos griegos a Marx, cosa que le molestó en cierta manera. ¿Qué necesidad había de que en el colegio le pidieran leer al autor de unas teorías que se habían demostrado ineficaces?

La semana pasada en una conversación informal durante una sobremesa, David dijo que estaba considerando la posibilidad de solicitar los estudios de Filosofía como primera opción. Esto desencadenó la primera discusión. Estaba cansado y se burló tanto de la idea como de los filósofos, de los que dijo que dedicaban su vida a teorías muchas veces poco ininteligibles y frecuentemente inútiles. David hizo una enardecida defensa de la Filosofía y de su necesidad en una sociedad cada vez más insolidaria y violenta. Mercedes tuvo que interceder para evitar que la discusión llegara más lejos de lo razonable y desde entonces adoptó un papel de mediadora en este tema.

Semanas después, las cosas no han mejorado. David está cada vez más firme en su propósito y él ya ha llegado a amenazar a su hijo con no pagarle la matrícula.

Pero los males no acaban aquí. El problema lo ha tratado con Mercedes y ella, de formación artística y carácter sensible, no se muestra tan firme como él en la necesidad de obligar a su hijo a renunciar a su idea. Ante sus argumentos de que su hijo va a estropear un brillante futuro por culpa de un capricho, ella le responde que es su decisión y que mostrarse excesivamente firme puede ser contraproducente.

Juan intuye que David ha captado de forma inconsciente o consciente –quizá por conversaciones con su madre- esta diferencia de opiniones y se muestra cariñoso y solícito con ella y adusto y esquivo con él.

Juan decide hablar el problema contigo, el profesor tutor, de David para solucionar la situación.

Análisis:

- ¿Cuáles son los elementos o factores que utilizan los jóvenes para tomar la decisión sobre sus estudios universitarios? ¿Cuántos se manifiestan en David y su familia?

- ¿Cuáles son las condiciones necesarias para que esa decisión sea adecuada? ¿Cómo se manifiestan en este caso?

- La diferencia de opiniones y la tensión entre padres e hijos parecen ser frecuentes en estas decisiones. ¿Por qué ocurre? ¿A quién responsabiliza de la situación cada uno de ellos (David, Juan, Mercedes y profesor)?

- Si la toma de decisiones importantes puede desencadenar el conflicto entre padres e hijos, ¿cómo explica que no todas las familias sufran este problema?

- ¿Cuál es, para el grupo, la causa o las causas del problema familiar? ¿Cómo se produce éste? ¿Cuáles pueden ser sus consecuencias?

Vías de resolución:

- ¿Qué podría contribuir a resolver el problema?
- ¿Qué estrategias deberían desarrollarse?

Activitat 10:

Objectius: Comprendre i aplicar els conceptes relacionats amb la socialització, el grup d'iguals, normes, valors, rols, institucions...buscar vies de resolució d'un cas amb conflictivitat familiar

Activitat de treball: Mira la pel·lícula *La Ola* i fes un resum de l'argument tot aplicant la teoria relacionada amb el tema de socialització i cultura. Utilitza els conceptes: socialització, el grup d'iguals, normes, valors, rols, institucions, control social, cultura.

Et pots ajudar del Programa Redes de La 2 *La Pendiente Resbaladiza de la Maldad* per complimentar l'argument.

GLOSSARI

Socialització	Grup d'iguals
Socialització primària	Teoria del substrat inconscient de S. Freud
Socialització secundària	Reproducció social
Interiorització	Reproducció cultural
Cultura	Normes
Subcultura	Valors
Diversitat cultural	Control social
Rol	Institució
Estatus	Nomes explícites
Família	Normes implícites

FONTS

<http://thesocietypages.org/socimages/>

<http://www.univsantana.com/sociologia/index.htm>

<http://www.universidaddepadres.es/>

<http://www.santiagoapostol.net/revista04/adolescentes.html>

<http://aulasvirtuales.wordpress.com/aula-de-sociologia-de-la-educacion/>